

ANGNAR, DEN OSKYLDIGE

(Social omtanke i skamvrån)

Vid ett tidigare tillfälle skrev jag i en kulturhistorisk artikel om barnauktioner och rotegång som pågick i vårt land så sent som för en mansålder sedan. Många förvånade sig när de såg att det var så sent i tiden som 1919 innan det blev i lag förbjudet att sälja fattiga människor på offentlig auktion till lägstbjudande. Men denna ynkedom i vår sociala historia tog inte slut i och med att den nya barnavårdslagen och påföljande lagar trädde i kraft.

(Angnars livshistoria - fingerat namn - ska få bekräfta detta missförhållande. Jag utelämnar även hans bostadsort av hänsyn till att han 2011 när detta blir nertecknat fortfarande är i livet. Angnar föddes 1928 och var under tre år fosterbarn i mitt barndomshem.)

Människoödet Angnar börjar när hans mor var 14 år och blev våldtagen av sin far. Hon blev gravid och Angnar kom till världen 1928 strax efter att modern fyllt femton år. När jag påstår att Angnar kom till världen är det en överdrift, för hela hans värld de fyra första åren blev en spjäsäng på fattighusets pigkammare. Här fick hans mor en tvångsanställning som piga och fick då ta sitt barn med sig. Socknens fattighus hade vid den här tiden blivit upphöjd i rang och värdighet till "ålderdomshem", se här:

Fattighus ersattes med ålderdomshem

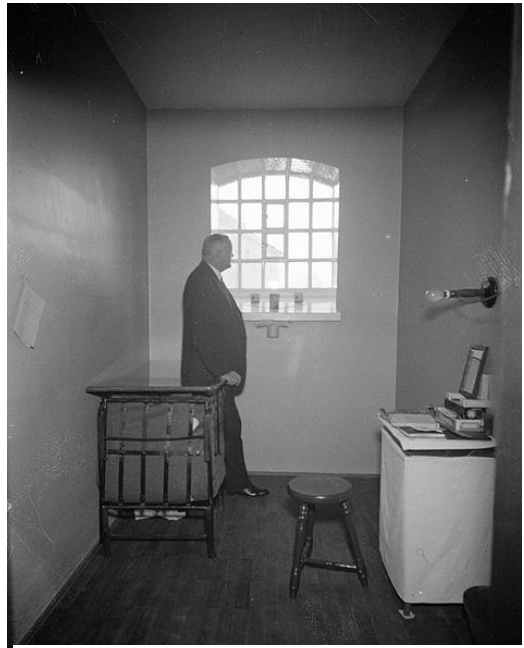
1918 förbjöds rotegången för fattiga. Riksdagen antog en ny fattigvårds lag som bland annat ersatte fattighus med ålderdomshem, höjde ersättningsnivåerna, ökade kontrollerna av kommunernas fattigvård och gav understöds tagare rätt att överklaga beslut.

Framförallt skulle dock inte fattiga "hjon" behöva slockas mellan olika gårdar för att få försörjning.

Vart skulle en så ung mamma i den här svåra situationen från ett söndertrasat hem annars ha tagit vägen med sitt barn?

Både mor och barn skulle med myndigheternas goda vilja naturligtvis gemensamt ta en del av straffet.

Hela familjen gick i kras när fadern och försörjaren åkte in på Långholmen för att avtjäna ett mångårigt straff. Det blev ett straff som drabbade hela familjen på många sätt, inte minst på grund av omgivningens privata domstol.

Cell på Långholmen 1910-1920

Här skulle hon vid sidan om sina 12-timmars arbetsdag ta hand om sitt barn, som hon så gott som i löndom förvarade uppe på pigkammaren. Resultatet blev naturligtvis också därefter. Mat, blöjor och en säng med spjälgaller att så småningom skaka dagen lång, det ansåg de ledande tydligen vara tillräckligt för ett så "oäkta" barn som Angnar var.

Angnars situation blev efter nära fyra år allt mer ohållbar. Det blev den också för kommunen när det kom ett par nya kvastar som sopade runt i sockenstyret. Misären uppdagades och han fick i hast lämna ålderdomshemmet. Detta inträffade år 1932. Den nya styrelsen tog kontakt med min mor som blivit änka och frågade om hon tills vidare var villig att ta hand om Angnar som fosterbarn. Hon skulle då få den frikostiga ersättningen på tjugofem kronor i månaden, ett för allt. Detta innebar att ersättningen skulle räcka till mat, husrum, kläder, uppfostran och kärlek. Hon lovade, och efter ett par dagar kom grabben till vårt hem.

Det var en fyraårig människospillra min mor då fick ta hand om. Han var mager och blek med en skrämd blick i de vackra blå ögonen. Han kom utrustad med, förutom gångkläderna, endast ett par extra

kalsonger i en papperspåse. Han var sårig på hela underkroppen efter kiss och orenhet. Ingen hade lärt honom något om personlig hygien, och resultatet hade blivit därefter.

Redan från första dagen såg vi att han hade dålig balans. Han kunde inte röra sej lika säkert och obehindrat som andra fyraåringar. Det var resultatet av hans brist på träning. Till detta hade han litet ordförråd och kunde därför inte prata normalt för sin ålder.

Angnar var i sanning i ett sådant skick att hans vidare framtid var hotad. Men mycket fort, när han övervunnit rädsla och blyghet, visade han sig vara både kontaktsökande och vetgirig. När han från början försökte prata eller fråga om något, vred han huvudet på den av oss som han för tillfället vände sig till. Han pekade och stönade ivrigt när orden saknades. Av hans gester kunde vi tyda och förstå vad han menade.

Det visade sej mycket snart, att så fort Angnar blivit hemmastadd och fick uppleva kärlek, utvecklades han mycket fort. Han visade sej t o m vara rätt intelligent, men vilket geni som helst skulle väl ha hämmats av en sådan start i livet.

Det var faktiskt bara talförmågan som genom hela livet blev lite eftersatt. Han stönade ofta när han blev ivrig, men inte att förväxla med stamning. Kanske är detta ett bevis på att talförmågan utvecklas bäst före fyra års ålder, om den får en chans.

Men Angnars mor då, kan man fråga, kunde inte hon ha gjort livet lite mera mänskligt för sitt barn? Nej, tyvärr! Efter den chock hon fick då hon själv bara var ett barn och det som därefter drabbade hela familjen, kunde hon aldrig frammana några äkta moderskänslor. Hon fick ett kors att bära och hon bar det hela livet. Sedan hon lämnade

Angnar ifrån sig, tog hon aldrig en personlig kontakt med honom innan hon själv avled sedan Angnar blivit en vuxen man.

Mot den här mycket mörka bakgrunden måste jag för ett ögonblick få tända ett ljus.

Kuriöst nog, blev Angnar på kort tid, och utan påtryckning, en riktig pedant. Från ytterlighet till ytterlighet. Han gick t ex aldrig i säng på kvällen utan att först prydligt ha vikit ihop sina kläder och lagt dem på stolen vid sängen. Han ville ha samma goda ordning som i mors linneskåp. Det blev för honom till en fobi. Han utvecklades även på många andra sätt helt normalt till ett underbart sladdbarn i familjen. Ingen kunde tolka det på annat vis än att han var normalbegåvad.

Tre år senare 1935, då Angnar just skulle fylla sju år, hände en ny tragik som vanhedrade våra sociala välfärdsbyggare. Angnars far kom hem från fängelset på Långholmen. Han hade på någon underlig väg fått veta var pojken befann sej. Det skulle ju vara en väl bevarad hemlighet för både honom, modern och släkten i övrigt, och en ny tragedi utvecklade sej.

Strax efter hemkomsten från fängelset, kom han en dag helt överraskande och oanmäld till oss för att hälsa på sin son. Fadern uppträdde som en gentleman, men visste säkert att han befann sej på minerad mark.

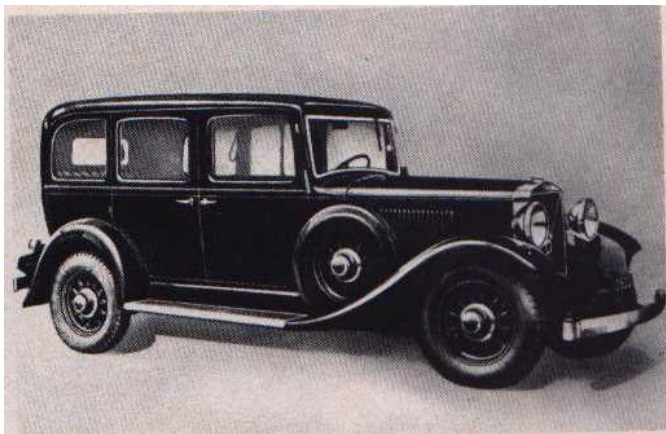
Han ansåg sej dock ha rätt att besöka sin son, då han nu under så många år tagit sitt straff och sonat brottet. För att visa sin goda vilja hade han även tagit med sig en liten leksak till honom.

Han stannade några timmar, och mor bjöd på mat innan han åkte tillbaka. Det skulle visa sej, att det blev den enda måltid han skulle få tillsammans med sin son.

Enligt order och gällande bestämmelse, var mor tvingad att anmäla händelsen till barnavårdsnämnden, och ett par dagar senare kom den nya tragedin.

Mor tvättade kläder den dagen, och Angnar lekte ute på gården då tätortens enda droskbil körde in på gårdsplanen. Ur bilen steg en man och en kvinna, för oss okända personer, och de presenterade sig övermyndigt som tillhörande barnavårdsnämnden.

Deras uppdrag var att omedelbart ta Angnar ifrån oss och placera honom på ett för alla okänt barnhem eller uppfostringsanstalt. Här var det inte fråga om ett gentlemanmässigt uppträdande, utan här var det kommunala hyenor som trädde i aktion.

Utan misskund och förbarmande, tvingades Angnar brutalt in i bilen. De gav mor order om att hämta hans kläder och övriga tillhörigheter. Det nytvättade som hängde på tork på klädstreet fick hänga kvar, för nu var det bråttom.

Det var i sak ett rent barnaröv som nu skedde inför öppen ridå med myndighetspersonernas smutsiga händer. Känslolöst och cyniskt, och utan ett ömt farväl eller en avskedskram. Det enda de lämnade kvar, var vår familj i tårar. Hur Angnar reagerade inne i bilen sedan han så brutalt skildes från sitt nya hem, det fick vi aldrig veta. Vi fick inte ens veta vart han tog vägen.

Det var det tack mor fick för att hon fört en levande död till ett levande och hoppfullt liv under tre år. Allt skulle döljas i hemligheternas arkiv.

Vad skilde egentligen den här händelsen från tragedierna på sockenstugetrappan under barnauktionernas tid? Ingenting! Och ändå hände det här så sent som år 1935.

Ovan de mörkaste moln, lyser alltid solen. Jag ska dra upp gardinen och släppa in ljuset som, trots allt, strömmar in.

20 år senare, alltså 1955, kör en motorcykel in på gårdsplanen till mitt barndomshem där min syster med familj fortfarande bodde. In genom dörren kommer en 27-årig stilig man bärande på en dragspelsväska. Med glimten i ögat frågar han om han får spela upp för henne. Det var Angnar som knackat på och låtsades vara en av många landsvägens riddare.

Detta är INTE Angnar, men väl en dragspelande yngling!

Det har runnit mycket vatten under broarna sen den dag Angnar blev kidnappad och till den dag han kom på besök. Han hade inte helt glömt åren han hade haft som sitt enda barndomshem, och han hade bestämt att en dag försöka hitta tillbaka dit för att se om det fortfarande bodde någon där som han kände sej tillhöra.

Förvåning och glädje och mycke dragspelsmusik blev det den dagen, och här skulle ett nytt kapitel i Angnars historia kunna ta vid, men det får bli några rader i kort sammandrag.

När Angnar blev kidnappad från sitt nya hem 1935, blev han förd till ett barnhem i norra Jämtland, och stannade där skoltiden ut. Därefter kom han i skomakarlära, och efter sin utbildning, öppnade han eget skomakeri i ett större samhälle i Ångermanland. Det var den verksamheten han sysslade med, när han 1955 sökte rätt på det enda barndomshem han hade något minne av. Han hade också som hobby blivit en god dragspelare.

I förbigående ska också noteras, att Angnar haft ambitionen att även få kontakt med sin mor. Detta skedde i samband med sina efterforskningar inför hennes femtioårsdag då han ville besöka

henne. Hon förbjöd honom då att över huvud taget ta kontakt med henne och sin familj. Kanske var det något som hon allt jämt höll hemligt för sina egna?

Angnar fortsatte verksamheten inom sitt yrke till några år före pensioneringen då han tillsammans med sin sambo tog tjänst som vaktmästare på en ungdomsvårdsskola i Jämtland. Fram till min systers död höll han fortsatt kontakt med henne och avslöjade sitt liv.

Efter pensioneringen bor han i skrivande stund 83 år gammal tillsammans med sin sambo i en större tätort i Norrland. I bostadens källare har han inrättat ett litet pryilmuseum där varken gamla karbidlampor, blåslampor och till och med en samling dockor eller dragspel i olika modeller saknas. Allt med samma pedantiska ordning som hans hopvikta gångkläder på stolen vid sängen under dom tre åren i mitt barndomshem.

Någon kanske försonande tänker: "Dom" hade inte bättre förstånd på den tiden, men "dom" har sannerligen inte bättre förstånd nu heller i vissa fall enligt dagliga rapporter i medierna. I eftertanke har därför också dessa rader kommit på pränt.

*© Göte Ingelman 2011
Bildmakare: Bo Hansson*